



Οι εξόχως απόκεντρες περιοχές

Ειδικά μέτρα στηρίζουν την ανάπτυξη των πλέον απομακρυσμένων περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες είναι γνωστές ως εξόχως απόκεντρες περιοχές. Αυτές είναι η Γουαδελούπη, η Γαλλική Γουιάνα, η Ρεϊνιόν, η Μαρτινίκα, το Μαγιότ και ο Άγιος Μαρτίνος (Γαλλία), οι Αζόρες και η Μαδέρα (Πορτογαλία) και οι Κανάριοι Νήσοι (Ισπανία). Στόχος τούτης της στήριξης είναι η αντιστάθμιση των δυσχερειών που αντιμετωπίζουν οι περιοχές αυτές λόγω της γεωγραφικής τους θέσης.

Νομική βάση

Άρθρα 349 και 355 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Ιστορικό

Κάποια τμήματα της επικράτειας ορισμένων κρατών μελών της ΕΕ βρίσκονται σε σημεία του πλανήτη που είναι ιδιαίτερα απομακρυσμένα από την Ευρώπη. Οι περιοχές αυτές, οι λεγόμενες εξόχως απόκεντρες περιοχές, αντιμετωπίζουν σειρά δυσχερειών που οφείλονται στις γεωγραφικές ιδιομορφίες τους, όπως είναι συγκεκριμένα: ο απομακρυσμένος και νησιωτικός χαρακτήρας, η μικρή έκταση, η δυσμενής μορφολογία του εδάφους και το κλίμα. Οι περιοχές αυτές εξαρτώνται οικονομικά από ευάριθμα προϊόντα (συχνά γεωργικά προϊόντα ή φυσικούς πόρους). Ως εκ τούτου, οι δυνατότητες μελλοντικής ανάπτυξής τους είναι περιορισμένες.

Σήμερα υπάρχουν εννέα εξόχως απόκεντρες περιοχές:

- πέντε γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα — Μαρτινίκα, Μαγιότ, Γουαδελούπη, Γαλλική Γουιάνα και Ρεϊνιόν·
- μία γαλλική υπερπόντια κοινότητα — Άγιος Μαρτίνος·
- δύο πορτογαλικές αυτόνομες περιφέρειες — Μαδέρα και Αζόρες·
- μία ισπανική αυτόνομη κοινότητα — Κανάριοι Νήσοι.

Πρέπει να επισημανθεί ότι οι εξόχως απόκεντρες περιοχές της ΕΕ είναι άλλες από τις υπερπόντιες χώρες και εδάφη (ΥΧΕ) της ΕΕ. Υπάρχουν 25 ΥΧΕ που διατηρούν συνταγματικούς δεσμούς με τα ακόλουθα κράτη μέλη της ΕΕ: Δανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες και Ηνωμένο Βασίλειο. Οι ΥΧΕ δεν αποτελούν τμήμα της ενιαίας αγοράς και οφείλουν να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται σε τρίτες χώρες όσον αφορά το εμπόριο, ιδίως με τους κανόνες καταγωγής, τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά πρότυπα και τα μέτρα διασφάλισης. Οι σχέσεις που συνδέουν ΕΕ και ΥΧΕ περιγράφονται λεπτομερώς στην απόφαση 2013/755/ΕΕ του Συμβουλίου



που εγκρίθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2013. Το άρθρο 355 της Συνθήκης της Λισαβόνας επιτρέπει στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατόπιν πρωτοβουλίας του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, να τροποποιεί το καθεστώς οποιασδήποτε υπερπόντιας ή εξόχως απόκεντρης περιοχής της Γαλλίας, της Δανίας ή των Κάτω Χωρών, χωρίς να απαιτείται τροποποίηση της Συνθήκης. Για παράδειγμα, μέχρι το τέλος του 2011, ο Άγιος Βαρθολομαίος χαρακτηριζόταν εξόχως απόκεντρη περιοχή της ΕΕ, αλλά το 2012 μετατράπηκε σε υπερπόντιο έδαφος. Το αντίστροφο συνέβη το 2014 με το Μαγιότ, που ήταν υπερπόντιο έδαφος και μετατράπηκε με απόφαση του Συμβουλίου σε εξόχως απόκεντρη περιοχή.

Πίνακας: Στοιχεία σχετικά με τις εξόχως απόκεντρες περιοχές

	Απόσταση από την πρωτεύουσα (km)	Έκταση (km ²)	Πληθυσμός	Κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ (ΕΕ=100) (*)
ΕΕ 28	-	4 407 569,1	508 450 856	100
Γαλλία***	-	633 186,6	66 415 161	106
Πορτογαλία	-	92 226,0	10 374 822	77
Ισπανία	-	505 944,0	46 449 565	90
Αζόρες	1 548	2 322,0	245 766	69,2
Κανάριοι Νήσοι	1 850 (μέσος όρος για όλα τα νησιά)	7 445,0	2 135 722	78,2
Γουαδελούπη	7 578	1 681,6	393 392	73,1
Γαλλική Γουιάνα	7 841	83 533,9	262 527	58,4
Μαδέρα	1 041	802,0	256 424	73,39
Μαρτινίκα	7 641	1 128,0	376 847	77,03
Ρεϊνιόν	9 921	2 503,7	850 996	69,92
Άγιος Μαρτίνος (**)	6 700	86 (53 για τη γαλλική πλευρά)	36 457	-
Μαγιότ	8 444	374,0	235 132	30,75

(*) Δεδομένα για το 2015, με εξαίρεση τις Αζόρες, τη Μαδέρα και τη Μαρτινίκα (2014) και τη Γουαδελούπη (2016): πηγές: Eurostat, Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Πορτογαλίας.

(**) Πηγές: INSEE (Γαλλία), 2015 και «Ministère Français des Outre-Mer» (Υπουργείο Υπερπόντιων Εδαφών της Γαλλίας): δεν υπάρχουν πρόσφατα στοιχεία για το ΑΕγχΠ.

(***) Στη συνολική έκταση για τη Γαλλία περιλαμβάνονται οι εξόχως απόκεντρες περιοχές αλλά όχι οι ΥΧΕ.

Πηγή: Eurostat για το 2015



Στόχοι

Παρά τη μεγάλη απόσταση που τις χωρίζει από την ευρωπαϊκή ήπειρο, οι εξόχως απόκεντρες περιοχές αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το κοινοτικό κεκτημένο πρέπει να εφαρμόζεται πλήρως στην επικράτειά τους. Ωστόσο, λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής τους θέσης και των συναφών δυσκολιών, οι πολιτικές της ΕΕ χρειάστηκε να προσαρμοστούν στην ειδική τους κατάσταση.

Τα σχετικά μέτρα αφορούν ιδίως τομείς όπως η τελωνειακή και εμπορική πολιτική, η φορολογική πολιτική, οι ελεύθερες ζώνες, η γεωργική και αλιευτική πολιτική και οι όροι προμήθειας πρώτων υλών και βασικών καταναλωτικών αγαθών. Στις ανάγκες των περιοχών αυτών μπορούν επίσης να προσαρμοστούν οι κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις και οι προϋποθέσεις πρόσβασης στα διαρθρωτικά ταμεία και στα οριζόντια προγράμματα της ΕΕ (π.χ. ειδικές χορηγήσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) για τις εξόχως απόκεντρες περιοχές).

Εκτός από τις ειδικές χορηγήσεις του ΕΤΠΑ, οι εξόχως απόκεντρες περιοχές επωφελούνται επίσης, στον τομέα της γεωργίας, από τα προγράμματα POSEI (προγράμματα ειδικών μέτρων λόγω του απομακρυσμένου και νησιωτικού χαρακτήρα ορισμένων περιφερειών), που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΕ (βλ. πίνακα κατωτέρω). Τα προγράμματα αυτά εστιάζουν σε δύο κύριους τύπους μέτρων:

- ειδικές ρυθμίσεις εφοδιασμού με στόχο την άμβλυση του πρόσθετου κόστους του εφοδιασμού με προϊόντα τα οποία είναι απαραίτητα όσον αφορά την ανθρώπινη κατανάλωση, τη μεταποίηση ή ως γεωργικές εισροές·
- μέτρα στήριξης της τοπικής γεωργικής παραγωγής.

Για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, θα χορηγηθούν περίπου 13 δισ. ευρώ από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) στις εξόχως απόκεντρες περιοχές, ως εξής:

Πίνακας: Κονδύλια που χορηγούνται σε εξόχως απόκεντρες περιοχές στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων 2014-2020

Κονδύλια ΕΔΕΤ που χορηγούνται σε εξόχως απόκεντρες περιοχές	(δισ. ευρώ)
ΕΤΠΑ (συμπεριλαμβανομένων των ειδικών χορηγήσεων σε εξόχως απόκεντρες περιοχές και της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας (ΕΕΣ))	5
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) (συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβουλίας για την απασχόληση των νέων (ΠΑΝ))	1,9
Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)	1,5
Προγράμματα POSEI (προγράμματα ειδικών μέτρων λόγω του απομακρυσμένου και νησιωτικού χαρακτήρα ορισμένων περιφερειών) (χρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων — ΕΓΤΕ)	4,6



Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ)	0,3
Σύνολο	13,3

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τέταρτο φόρουμ των εξόχως απόκεντρων περιοχών, 30-31 Μαρτίου 2017

Στην πρότασή της για την πολιτική συνοχής μετά το 2020, η Επιτροπή προβλέπει τη συνέχιση του ειδικού κονδυλίου του ΕΤΠΑ, ύψους 1,5 εκατ. ευρώ, για τις εξόχως απόκεντρες περιοχές. Οι περιοχές αυτές θα λάβουν επίσης 270 εκατ. ευρώ στο πλαίσιο προγραμμάτων συνεργασίας (Interreg).

Ευρωπαϊκή στρατηγική για τις εξόχως απόκεντρες περιοχές

Τον Οκτώβριο του 2017, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση (COM(2017)0623) με τίτλο: «Ισχυρότερη και ανανεωμένη στρατηγική εταιρική σχέση με τις εξόχως απόκεντρες περιφέρειες της ΕΕ» Η στρατηγική αυτή προτείνει μια νέα προσέγγιση για την καλύτερη αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών κάθε μίας από τις εννέα εξόχως απόκεντρες περιοχές της ΕΕ. Θα βοηθήσει ώστε να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες για τους κατοίκους τους, να τονώσουν την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία σε τομείς όπως η γεωργία, η αλιεία ή ο τουρισμός, και να ενισχυθεί η συνεργασία με τις γειτονικές χώρες.

Η στρατηγική βασίζεται σε τέσσερις πυλώνες:

- σε ένα νέο μοντέλο διακυβέρνησης βασισμένο σε μια ισχυρή εταιρική σχέση·
- στην αξιοποίηση των πόρων των εξόχως απόκεντρων περιοχών·
- στην προώθηση της ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, και
- στην ενίσχυση της συνεργασίας.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Μολονότι όλες οι αποφάσεις σχετικά με το ποιες περιοχές αποκτούν το καθεστώς των εξόχως απόκεντρων περιοχών λαμβάνονται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο διαδραματίζει πολύ ενεργό ρόλο στην υποστήριξη των εξόχως απόκεντρων περιοχών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει εξουσίες ισοδύναμες με αυτές του Συμβουλίου όταν πρόκειται για νομοθεσία που άπτεται των σημαντικότερων πολιτικών της ΕΕ, όπως είναι η περιφερειακή, η γεωργική, η αλιευτική και η εκπαιδευτική πολιτική. Στις εργασίες του, το Κοινοβούλιο λαμβάνει υπόψη την ιδιαίτερη κατάσταση των εξόχως απόκεντρων περιοχών και υποστηρίζει πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ανάπτυξής τους.

Κατά τις διαπραγματεύσεις για το ρυθμιστικό πλαίσιο της περιόδου 2014-2020, το Κοινοβούλιο υποστήριξε, κατ' αρχήν, ότι οι εξόχως απόκεντρες περιοχές πρέπει να τυγχάνουν διαφοροποιημένης μεταχείρισης ως προς τα ποσοστά συγχρηματοδότησης και να μπορούν να επικαλούνται ειδικές διατάξεις στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ σχετικά με παραγωγικές επενδύσεις σε επιχειρήσεις και ειδικούς κανόνες όσον αφορά τα προγράμματα της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας. Επιπλέον, το 2014, το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα σχετικά με τη βελτιστοποίηση του δυναμικού των εξόχως



απόκεντρων περιοχών μέσω της δημιουργίας συνεργιών μεταξύ των διαρθρωτικών ταμείων και των άλλων προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο ίδιο ψήφισμα υπενθύμισε τα ειδικά χαρακτηριστικά των εξόχως απόκεντρων περιοχών και επισήμανε την ανάγκη συνεργιών μεταξύ της ενίσχυσης που παρέχουν στις εξόχως απόκεντρες περιοχές τα διαρθρωτικά ταμεία και προγραμμάτων σε επίπεδο ΕΕ όπως είναι τα Ορίζοντας 2020, LIFE+ και COSME.

Πιο πρόσφατα, το Κοινοβούλιο εξέτασε έκθεση πρωτοβουλίας σχετικά με τις εξόχως απόκεντρες περιοχές, η οποία επικεντρώνεται στην εφαρμογή του άρθρου 349 ΣΛΕΕ και καλύπτει τομείς όπως η εμπορική πολιτική της ΕΕ, η θαλάσσια πολιτική, η αλιεία και η γαλάζια ανάπτυξη, η πολιτική συνοχής, το περιβάλλον και η ενέργεια.

Filipa Azevedo / Marek Kołodziejcki
05/2019

